

матеріальної допомоги, врегульовані ст. 273 СК України. Проте залишилися не врегульованими законодавством відносини щодо зміни розміру аліментів, що стягуються з повнолітніх дочки, сина на утримання їх непрацездатних батьків, які потребують матеріальної допомоги.

У межах цього дослідження акцентовано увагу лише на деяких прогалинах у сімейному праві, які потребують подолання.

Список бібліографічних посилань

1. Жилинкова І. В. Право собственности супругов. Харьков : Ксилон, 1997. 236 с.

Одержано 18.03.2018

УДК 347.91

Володимир Андрійович Кройтор,

професор кафедри цивільного права та процесу факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ,

професор, кандидат юридичних наук;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1849-5721>

ІСНУВАННЯ ПОМІРНОГО СУДОВОГО ЗБОРУ ЯК ГАРАНТІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ В АСПЕКТІ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ

1. Судові витрати визначають фактичну доступність звернення в суд за судовим захистом, а відповідно, можливість захисту суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів в порядку цивільного судочинства [1, с. 7]. Залежно від призначення судові витрати поділяються на дві групи: 1) судовий збір та 2) витрати, пов'язані із розглядом справи. Судовий збір – збір, що справляється на всій території України за подання заяв, скарг до суду, за видачу судами документів, а також у разі ухвалення окремих судових рішень, передбачених цим Законом. Ставки судового збору визначаються Законом України «Про судовий збір». Так, зокрема, ставка судового збору за подання позовної заяви залежить від характеру позовних вимог (майновий або немайновий). Якщо позов є майновим, ставка судового збору визначається у відсотковому відношенні до ціни позову (1 відсоток ціни позову, але не менше 0,4 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб та не більше 5 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб для позивача – фізичної особи чи фізичної особи-підприємця і 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб для позивача – юридичної особи. Стосовно немайнових позовів встановлюються фіксовані ставки судового збору – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб для позивача – юридичної особи чи фізичної особи-підприємця та 0,4 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб для позивача – фізичної особи.

Законом України «Про судовий збір» (ч. 2 ст. 3) встановлюються також, що судовий збір не справляється за подання: 1) заяви про перегляд Верховним Судом України судового рішення у разі встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи

судом; 2) заяви про скасування судового наказу; 3) заяви про зміну чи встановлення способу, порядку і строку виконання судового рішення; 4) заяви про поворот виконання судового рішення; 5) заяви про винесення додаткового судового рішення; 6) заяви про розірвання шлюбу з особою, визнаною в установленому законом порядку безвісно відсутньою та ін. Окрім цього, суд, враховуючи майновий стан сторони, може своєю ухвалою відстрочити або розстрочити сплату судового збору на визначений строк у порядку, передбаченому законом, але не більше як до ухвалення судового рішення у справі (ст. 136 ЦПК України).

2. Відповідно до ч. 2 ст. 79 ЦПК України, ч. 2 ст. 87 КАС України, ч. 2 ГПК України розмір судового збору, порядок його сплати, повернення і звільнення від сплати встановлюються законом. Судовий збір, як складова частина судових витрат, виконує компенсаційну, превентивну і соціальну функцію. Компенсаційна функція полягає у відшкодуванні коштів, витрачених державою на здійснення правосуддя, а також коштів, витрачених особами, що звертаються до суду або вчиняють певні процесуальні дії. Превентивна функція полягає в попередженні необґрунтованих звернень до судів, у забезпеченні виконання юридично зацікавленими в результаті справи особами своїх процесуальних обов'язків. Соціальна функція проявляється в тому, що судові витрати покликані забезпечити фактичну доступність до правосуддя [1; 2; 3; 4]. Як вірно зазначив М. В. Селіванов, що якщо компенсаційна функція судового збору лежить за межами судового процесу, то від виконання превентивної та соціальної функції судового збору безпосередньо залежить виникнення та розвиток судового процесу [5].

3. Європейський суд з прав людини у рішенні по «Справа «Креуз проти Польщі» (Case of Kreuz v. Poland)» від 19.06.2001 року окремо наголосив, що «характеристики судового провадження, як справедливості, відкритості та невідкладності, насправді не мають жодної цінності, якщо таке провадження передусім не порушено. І в цивільних справах напевно чи можна уявити верховенство права без можливості мати доступ до суду» [6].

Проте Європейський суд з прав людини вважає, що положення пункту 1 статті 6 про виконання зобов'язання забезпечити ефективне право доступу до суду не означає просто відсутність втручання, але й може вимагати вчинення позитивних дій у різноманітних формах з боку держави; не означає воно й беззастережного права на отримання безкоштовної правової допомоги з боку держави у цивільних справах і так само це положення не означає надання права на безкоштовні провадження у цивільних справах (Рішення Європейського суду з прав людини «Справа Ейрі» від 09.10.1979 року) [7].

Конституційний Суд України у рішенні «У справі за конституційним зверненням асоціації «Дім авторів музики в Україні» щодо офіційного тлумачення положень пункту 7 частини першої статті 5 Закону України «Про судовий збір» у взаємозв'язку з положеннями пункту «г» частини першої статті 49 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 12-рп/2013 від 28.11.2013 року [8], вказав – гарантією реалізації права на судовий захист в аспекті доступу до правосуддя є встановлення законом помірною судового збору для осіб, які звертаються до суду. Це відповідає Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя, від 14.05.1981 року N R (81) 7: «В тій мірі, в якій судові витрати становлять явну перешкоду доступові до правосуддя, їх треба, якщо це можливо, скоротити або скасувати» (підпункт 12 пункту D) [9].

4. Звідси випливає, що «право на суд» не є абсолютним. Право на доступ до суду за самою своєю природою потребує регулювання з боку держави та з боку держави може бути піддане обмеженням, зокрема шляхом встановлення помірною судового збору. Існує нерозривний зв'язок між сплатою судового збору з виникненням та розвитком судового

процесу. Рішення Європейського суду з прав людини, з приводу положень законів про судовий збір в контексті права на судовий розгляд, визначають існування помірною судового збору як гарантії реалізації права на судовий захист в аспекті доступу до правосуддя.

Список бібліографічних посилань

1. Бородин М., Кройтор В. Судебные и арбитражные расходы. Харьков : Бизнес Информ, 1997. 124 с.
2. Богля Степан Степанович. Судові витрати в цивільному судочинстві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Харків, 2005. 20 с.
3. Глущенко Людмила Григорівна. Судові витрати в адміністративному судочинстві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2011. 20 с.
4. Богомол Оксана Володимирівна. Судові витрати у господарському судочинстві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04. Київ, 2014. 20 с.
5. Селіванов М. В. Відстрочення та розстрочення сплати судового збору. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2015. Вип. 20. С. 176–170.
6. Справа «Креуз проти Польщі» = Case of Kreuz v. Poland : від 19.06.2001 року // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_030 (дата звернення: 13.03.2018).
7. Справа «Ейрі (1)» від 09 жовтня 1979 року : рішення Європейського суду з прав людини // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_332 (дата звернення: 13.03.2018).
8. Рішення Конституційного Суду України «У справі за конституційним зверненням асоціації «Дім авторів музики в Україні» щодо офіційного тлумачення положень пункту 7 частини першої статті 5 Закону України «Про судовий збір» у взаємозв'язку з положеннями пункту «г» частини першої статті 49 Закону України «Про авторське право і суміжні права» : рішення Конституційного Суду України від 28.11.2013 № 12-пн/2013 // БД «Законодавство України» / ВР України URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-13> (дата звернення: 13.03.2018).
9. Рекомендація № R(81)7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя : від 14.05.1981 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_133 (дата звернення: 13.03.2018).

Одержано 17.03.2018

УДК 346.24

Віталій Михайлович Махінчук,

провідний науковий співробітник Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України, доктор юридичних наук

ПРО ОСНОВНІ ЗАХОДИ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Реформа управління державними підприємствами реалізується відповідно до положень Стратегії підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки (далі – Стратегія), що схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України № 662-р від 27.05.2015 р. [1].